

جنبش‌های دانشجویی؛

نوزائی یا استمرار؟

در واقع نسلی نو، با اندیشه‌ها و باورهای جدید ظهور کرده است.

ما تا چه حد این نسل را می‌شناسیم و با اندیشه‌ها، نیازها و انتظاراتش آشنایی داریم؟ چه کوششی انجام شده تا با ماهیت اندیشه و عملکرد جنبش دانشجویی کنونی آشنا شویم؟

ما در اخبار نام‌هایی را می‌شنویم: دفتر تحکیم وحدت - اتحادیه انجمن‌های اسلامی دانشجویی و دانش‌آموختگان دانشگاهها و مراکز آموزش عالی - انجمن اسلامی دانشجویی دانشگاه تهران و علوم پزشکی تهران - انجمن اسلامی دانشجویی دانشگاه امیرکبیر و... و انجمن‌های متعدد دیگر. ما این نام‌ها را زمانی می‌شنویم که آن‌ها به مناسبتی اطلاعیه‌ای انتشار دهند یا در تجمع‌های ایشان شاهد برخورد‌های لفظی یا فیزیکی می‌شویم. این عدم شناخت می‌تواند به سوء تعبیرها و سوء تفاهم‌هایی منجر شود که گاهی حتی ممکن است عملکرد یکی از جنبش‌ها به حساب دیگری گذاشته شود.

شاید بتوان ایراد اصلی را در این زمینه به همین جنبش‌ها که کوشش نمی‌کنند تا ماهیت و مواضع خود را با شفافیت به جامعه معرفی کنند، نسبت داد. اما انصاف حکم می‌کند مقداری از تقصیر را هم متوجه رسانه‌های جمعی بدانیم که نمی‌کوشند فرصت و امکانات لازم را برای آشنایی مردم با این گروه‌ها در اختیار بگذارند.

جنبش‌های پیشین است و یا تشکلهای کنونی حاصل نوزایی اندیشه سیاسی در محیط‌های دانشگاهی است؟

این پرسش از آن رو قابل طرح است که یکی از نیرومندترین تشکلهای دانشجویی، یعنی دفتر تحکیم وحدت از یک دیدگاه به عنوان ادامه دهنده راه تشکلی تلقی می‌شود که در آغاز انقلاب از موتورهای نیرومند تحرکات سیاسی محسوب می‌شد و در حوادثی نظیر تسخیر سفارت آمریکا و ایجاد انقلاب فرهنگی نقشی تعیین کننده داشت. اما اگر از منظری دیگر به قضا یا بنگریم بین نسلی که در طلیعه انقلاب این تشکل را ساماندهی می‌کرد، با نسلی که اکنون در آن فعال است، یک خلاء آشکار را مشاهده می‌کنیم.

نسل پیشین جنبش‌های دانشجویی - خصوصاً در دفتر تحکیم وحدت - به یکباره صحنه را ترک کردند: یا خودکناره گرفتند، یا کنار گذاشته شدند و یا به دلیل تصدی مشاغل گوناگون اکنون ارتباطی بسیار اندک با جنبش موجود دارند.

می‌توان موضوع را چنین تبیین کرد که به دلیل تعطیل نسبی فعالیت‌های دانشجویی در نسبی از سالهای دهه ۶۰ و چند سالی از دهه ۷۰، در جنبش دانشجویی نوعی انقطاع به وجود آمد که اجازه می‌دهد بر این گمان باشیم جنبش دانشجویی کنونی حاصل روند طبیعی تکامل آن جنبش نیست.

در دو ساله اخیر فضای سیاسی کشور دستخوش دگرگونی‌های همه‌جانبه‌ای شده است. از تأثیرگیری همین دگرگونی‌ها، جامعه شاهد بروز و ظهور پدیده‌های گوناگونی بوده که فعال شدن جنبش‌های دانشجویی یکی از بارزترین آنها است.

گرچه جنبش‌های دانشجویی در نیم قرن اخیر همواره بر سیر حوادث سیاسی کشور تأثیرگذار بوده است، لیکن در بیش از یک دهه اخیر این جنبش‌ها کم‌رنگ‌تر و کم‌تحرک‌تر شده بود.

جنبشی که در پیش و پس از انقلاب یکی از نیرومندترین اهرم‌های سیاسی کشور محسوب می‌شد، از نیمه دوم دهه شصت تدریجاً به حاشیه رانده شد و کار به جایی رسید که عالی‌ترین مقامات کشور نیز از بی‌تحرکی دانشگاهها و دانشجویان در زمینه امور سیاسی اظهار نگرانی کردند.

سپس، از نیمه سال ۱۳۷۵ (به تقریب) تحرکی در دانشگاهها به وجود آمد و تشکل‌های دانشجویی رفته رفته نقش فعالی در عرصه‌های سیاسی برعهده گرفتند و اکنون چنان فعال و تأثیرگذار شده‌اند که می‌توان آن‌ها را یکی از مراکز ثقل سیاسی کشور محسوب کرد. در هفتمین انتخابات ریاست جمهوری این تشکل‌ها فعالیت و اثرگذاری غیرقابل انکاری داشتند، و در دوره پس از آن نیز ما مداوماً شاهد حضور فعال‌ترین تشکل‌ها در صحنه‌های مختلف بوده‌ایم. آیا جنبش‌های دانشجویی کنونی دنباله همان

در همین راستا «گزارش» خواهد کوشید در فرصت‌های مناسب گفتگوهای را با فعالین اصلی تشکل‌های دانشجویی ترتیب دهد. اولین حاصل این کوشش گفتگویی است که با دو تن از اعضای شورای مرکزی دفتر تحکیم وحدت انجام داده‌ایم و حاصل آن را در زیر از نظر خوانندگان گرامی می‌گذرانیم. (البته می‌کوشیم این گفتگوها را با سازمان‌های سیاسی غیردانشجویی که اکنون در صحنه سیاسی کشور فعالند نیز تعمیم دهیم) خوانندگان محترم توجه دارند که ماهنامه گزارش نشریه‌ای مستقل است و لذا مطالب طرح شده در این گفتگو و گفتگوهای آتی نباید به منزله تأیید یا رد مواضع مصاحبه‌شوندگان از جانب ماهنامه تلقی شود. هدف ما فقط آگاهی‌رسانی است و بس.

قبل از آنکه متن مصاحبه با آقایان فراهانی (دانشجوی مهندسی صنایع دانشگاه علم و صنعت ایران) و طاهری (دانشجوی مهندسی صنایع دانشگاه صنعتی شریف) که هر دو اعضای شورای مرکزی دفتر تحکیم وحدت هستند را بخوانیم، لازم است از همکاری این دفتر برای انجام این مصاحبه تشکر کنیم. نیز لازم است مروری کوتاه برگزیده این دفتر داشته باشیم:

انجمن‌های اسلامی دانشگاه‌ها و دفتر تحکیم وحدت اسلامی نامی آشنا برای نسل تحصیل‌کردگان، روشنفکران و مدیران میان سال فعلی جامعه ما است. افرادی که دوران تحصیلات دانشگاهیشان در سالهای دهه ۶۰ و ۷۰ بود، مسلماً خاطراتی از نحوه فعالیت انجمن‌های اسلامی در دانشگاه‌ها در ذهن دارند. تنظیم سیاست‌ها و رفتارهای انجمن‌های اسلامی دانشگاه‌های کشور توسط دفتر تحکیم وحدت انجام می‌شد. دفتری که بنابه گفته مسئولان قبلی آن در شهریور ۱۳۵۸ و به دنبال سخنان و رهنمود امام خمینی (ره) تشکیل شد. حضور اعضای این دفتر در وقایع اشغال سفارت آمریکا در تهران در فاصله کمتر از دو ماه بعد از تأسیس آن را باید، شروع فعالیت‌های علنی این دفتر دانست. فعالیتی که بعدها از طریق حضور فعال دانشجویان عضو انجمن‌های اسلامی در داخل و خارج دانشگاه‌ها کمابیش تداوم یافت.

اینک متن مصاحبه با آقایان فراهانی و طاهری.

*****

عکسی از تجمع جنجال برانگیز دفتر تحکیم وحدت در اسفند ماه سال گذشته در مقابل در ورودی دانشگاه تهران ... این تجمع با حمله گروهی از مخالفان به آشوب کشیده شد.

طرحی توسط دفتر درخصوص انقلاب فرهنگی و سالم‌سازی دانشگاه‌ها تهیه شد. علیرغم اینکه بعدها انقلاب فرهنگی از دست دانشجویان درآمد و حالت رسمی به خودش گرفت و ایده‌آل‌های دانشجویی زیاد در نظر گرفته نشد، ولی طسرح اولیه انقلاب فرهنگی توسط دانشجویان انجمن‌های اسلامی دانشگاه‌های سراسر کشور در قالب اتحادیه ارائه گردید. در مقطع بعدی هم فعالیت بسیج دانشجویان برای اعزام دانشجویان به جبهه، محور اساسی فعالیت انجمن‌های اسلامی شد. در همان بحبوحه، در سال ۱۳۶۲ انتخابات مجلس دوم در حال شکل‌گیری بود، که علیرغم نظرات عده‌ای مبنی بر عدم دخالت دانشجویان در سیاست، با تأکید حضرت امام (ره) بر لزوم مشارکت دانشجویان در صحنه‌های سیاسی و علی‌الخصوص انتخابات انجمن‌های اسلامی دانشجویان دانشگاه تهران وارد صحنه انتخابات شده و نقش بزرگی در انجام این انتخابات داشتند. البته انجمن‌های مشابه در شهرستانها نیز چنین فعالیتی داشتند و بدین وسیله حضور دانشجویان در انتخابات نهادینه شد. و حرکتی آغاز گردید که اوج آن در انتخابات دوره سوم مجلس

گزارش : با تشکر از آقایان بابت شرکت در مصاحبه، نخستین سئوال را پیرامون معرفی دفتر تحکیم وحدت و سوابق فعالیت این دفتر طرح می‌کنیم:

فراهانی: بسم الله الرحمن الرحیم، سابقه فعالیت‌های اسلامی - دانشجویی در کشور ما به ابتدای تأسیس دانشگاه‌ها برمی‌گردد. انجمن‌های اسلامی دانشجویان که تشکیل سازمان یافته این فعالیت‌ها بوده است به تدریج پس از سالهای ۱۳۲۰ در دانشگاه‌ها تشکیل می‌شده‌اند.

قبل از پیروزی انقلاب، در ارتباط با فعالیت‌های مبارزاتی علیه رژیم شاه و مسائل صنفی، انجمنها با هم ارتباطات و همفکری‌هایی داشته‌اند که البته به صورت نهادینه شده نبود.

دفتر تحکیم وحدت انجمن‌های اسلامی دانشجویان دانشگاه‌ها به دنبال رهنمود حضرت امام بر لزوم تحکیم وحدت انجمنها و ارتباط آنها با یکدیگر در شهریور ۱۳۵۸ تأسیس گردید. دو ماه بعد جمعی از برادران دفتر، در لوای دانشجویان مسلمان پیرو خط امام با اشغال سفارت آمریکا در ایران شروع انقلاب دوم را رقم زدند. چندی پس از آن در همان دوره

شورای اسلامی بود زیرا لیست ارائه شده از سوی اتحادیه با اقبال مردم روبرو شد. بعد از فوت حضرت امام ما شاهد افول حرکت‌های دانشجویی بودیم. البته در آن زمان فعالیت سیاسی طیف خط امام افول کرده بود و تنها جریان فعال این طیف، اتحادیه انجمن‌های اسلامی دانشجویان بود.

علی ایحال، دو عامل عدالت و آزادی همیشه مدنظر انجمن‌های اسلامی بوده است. یعنی هر زمانی انجمن‌های اسلامی احساس کردند که یکی از این آرمانها در جامعه مخدوش شده است و یا رو به افول می‌رود انجمن‌ها روی آن آرمان تکیه بیشتری می‌کردند. زمانی احساس می‌شد که سیاست تعدیل اقتصادی و سیاستهای اقتصادی عمده‌تاً منجر به شکاف طبقاتی می‌شود، به همین دلیل عمده تکیه انجمن‌ها روی جنگ فقر و غنا و روی بحث تعدیل اقتصاد بود و بعد ما دیدیم که تلاش می‌شود آزادی‌های مشروع و مصرح در قانون اساسی مخدوش شود و یا رأی مردم به نوعی درجه دوم تلقی و حساب شود، لذا انجمن‌ها دفاع از آزادی‌ها و جمهوریت نظام را مطرح کردند.

به هرحال در سال ۱۳۷۵ انجمن‌های اسلامی به این نتیجه رسیدند که اگر در عرصه انتخابات ریاست جمهوری وارد نشوند ما باید با بسیاری از آرمانهای دانشجویی، آرمانهای حضرت امام و آرمانهای انقلاب خداحافظی کنیم [زیرا] درعین اینکه سیاست اقتصادی کشور سیاست سرمایه‌داری بازار و تجار خواهد شد، آزادی‌های فرهنگی و سیاسی هم با خطر روبرو می‌شود [لذا] انجمن‌ها با طرح آقای مهندس میرحسین موسوی به عنوان کاندیدای ریاست جمهوری وارد عرصه انتخابات شدند که ایشان نپذیرفتند و بعد کاندیداتوری آقای خاتمی را مطرح کردیم و با کمک یک شبکه گسترده و زنجیره‌ای انجمن‌های اسلامی در دانشگاه‌های سراسر کشور از ایشان حمایت شد.

کوشش : بحث را در ارتباط با انقلاب فرهنگی در سالهای پس از پیروزی انقلاب

● استادان خبره را با شکل بسیار بدی بازتفسیر کردند و اسم این کار را هم گذاشتند اسلامی کردن دانشگاهها.

اسلامی، ادامه می‌دهیم، آیا شما مسئولیت کارها و فعالیت‌های انجمن‌های اسلامی در فاصله سالهای ۱۳۶۱ به بعد را به عهده می‌گیرد.

فراهانی: بله. البته با توجه به شرایط روز.

کوشش : منظور و هدف دفتر تحکیم وحدت از انقلاب فرهنگی و سالم‌سازی دانشگاهها در آن سالها چه بود؟

فراهانی: البته آن زمان ما دانش‌آموز دبستان بودیم، ولی چیزی که به نظر من می‌رسد آن است که در سالهای اولیه پیروزی انقلاب، دانشگاه به ستاد و اتاق جنگ گروه‌های سیاسی تبدیل شده بود، و این گروهها در دانشگاهها اغلب مسلح بودند، البته انجمن‌های اسلامی همیشه مبلغ فعالیت‌ها و رویکردهای فرهنگی در دانشگاهها بوده است و همواره از لزوم وجود سلیق و اندیشه‌های متکثر در دانشگاه و جامعه دفاع می‌کرده‌اند ولی نه اینکه دانشگاه تبدیل به اتاق جنگ گروه‌های سیاسی شود. و اگر انجمن‌های اسلامی وارد میدان شدند به این دلیل بود که نمی‌خواستند پای سایر گروه‌های سیاسی خارج دانشگاه، به داخل دانشگاه باز شود و دانشگاه عرصه درگیری و تخاصم گروه‌های سیاسی مخالف با یکدیگر شود. این بود که انجمن‌های اسلامی طرحی را با همه شرایط و جوانب تهیه کردند که استفاده نظامی از دانشگاه ممنوع باشد. البته براساس این طرح هرگروهی

حق داشت فعالیت فرهنگی کند، اندیشه خودش را طرح کند و عضو بپذیرد ولی حق نداشت که امنیت ملی کشور را با فعالیت خود به خطر بیندازد. گرچه بعدها کار از دست دانشجویان مسلمان و انجمن‌های اسلامی خارج شد. البته طرح اولیه [انقلاب فرهنگی] توسط دانشجویان ارائه شد ولی بعداً اجرای کار از دست دانشجویان خارج شد و دست کسان دیگری قرار گرفت.

کوشش : چه کسانی؟

فراهانی: ستاد انقلاب فرهنگی. از سال ۱۳۶۱ به بعد کار از طریق مجرای رسمی [ستاد انقلاب فرهنگی] انجام شد.

کوشش : شما فعالیت‌هایی را که تحت عنوان انقلاب فرهنگی از سال ۱۳۶۱ به بعد در دانشگاهها انجام شد تأیید می‌کنید؟

فراهانی: مثال بزنید. منظورتان کدام فعالیتهاست؟

کوشش : شیوه فعالیت انجمن‌های اسلامی.

فراهانی: البته ما کلیت آن فعالیتها را در آن دوران تأیید کرده و از آن دفاع می‌کنیم و آن فعالیتها را که در جهت انقلاب فرهنگی توسط انجمنها در قالب طرح کلی مطرح گردیده بود، بحال دانشگاه و جامعه سودمند دانسته و می‌دانیم لیکن باب تحلیل و نقد را نیز در ارتباط با آن مسدود نمی‌دانیم و البته صددرصد اجزاء عملکرد ستاد انقلاب فرهنگی را به صورت مطلق و جوی تأیید نمی‌کنیم. باید در این ارتباط، مصداقی و جزئی بحث شود.

رفتار و برخورد با دانشجوی

کوشش : به نظر شما در سالهای ۱۳۶۱ به بعد از سوی انجمن‌های اسلامی در دانشگاهها رفتار درستی با دانشجویان شده بود؟

طاهری: البته فعالیت‌هایی که در آن سالها می‌شد جزو میراث گذشتگان است ولی این به آن معنا نیست که هرچه که در آن سالها انجام

شده مورد تأیید ماهست. این موضوع یک جریان روبه رشد بود که با توجه به شرایط و اوضاع و احوال زمان انجام می‌شد.

گزارش : آیا شما تاکنون تلاش کرده‌اید که نسبت به گذشته بازنگری داشته باشید. چون در هر حال دانشجویان آن زمان بخش علمی و فرهنگی و جامعه روشنفکری این زمان جامعه ما را تشکیل می‌دهند.

فراهانی: آن زمان [سال ۱۳۶۱ به بعد] یک شرایط جنگی در کشور حاکم بود. جنگی که هویت و کیان مملکت را تهدید می‌کرد و مسئله اول کشور، جنگ بود و همه چیز تحت الشعاع آن قرار داشت. و [لذا] با توجه به شرایط و مقتضیات آن زمان باید بحث کرد.

دفتر تحکیم و امیرانتظام

گزارش : چرا دفتر تحکیم وحدت به اظهارات اخیر آقای امیرانتظام درخصوص اشغال سفارت آمریکا، پاسخ نداد؟

فراهانی: ادعاهای آقای امیرانتظام کمی خنده‌دار است. این که خود امریکایی‌ها بودند که عمداً سند بر علیه ایشان تنظیم کردند، نشانگر وجود یک بیماری روانی است. البته دفتر تحکیم وحدت مطالبی را حاضر کرده است، ولی اظهارات آقای امیرانتظام آن قدر مهم نیست و موضوع مهمی نیست که ما بخواهیم فکر و وقت خودمان را برای آن صرف کنیم.

گزارش در تجمعی که دفتر تحکیم وحدت در دانشگاه صنعتی امیرکبیر [۲۹ بهمن ۱۳۷۶] داشت، تقریباً تمامی سئوالاتی که از طرف حضار و دانشجویان شد نیز نظیر همین موضوعاتی بود که آقای امیرانتظام مطرح کرده است، آیا معتقد نیستید که احتیاج به یک بازنگری و یا بازگویی اصل ماجرا باشد؟

فراهانی: داستان اشغال سفارت، عکس‌العمل طبیعی ملت، نسبت به دخالت‌های بدون پایان استعمار آمریکا در کشور ما بوده است. و واقعاً اراده ملت در آن مقطع به دست

دانشجویان مسلمان پیرو خط امام محقق گردید. و البته در مراسمی که هر ساله انجمن‌های اسلامی دانشجویان در سراسر کشور در ارتباط با گرامیداشت این حماسه برپا می‌کنند درکنار تجلیل و بزرگداشت، به تحلیل آن واقعه نیز از دیدگاه سلیاق متعدد سیاسی پرداخته می‌شود. و این قضیه کاملاً نقدپذیر است.

دانشجو و نظام آموزش عالی

گزارش : نظریات و دیدگاه‌های شما پیرامون چگونگی تربیت متخصصین رشته‌های مختلف علوم در دانشگاه‌ها چیست؟

گزارش: آیا معتقد نیستید که در مورد اشغال سفارت آمریکا نیاز به بازگویی اصل ماجرا باشد؟ فراهانی: قضیه اشغال سفارت واقعاً نقدپذیر است.

طاهری: این موضوع در جلساتی که انجمن‌ها دارند، مورد بحث و بررسی قرار می‌گیرد، و البته بررسی آن نیاز به تأمل زیادی دارد. پاسخ دادن صریح و قاطع به شیوه بیانیه‌های سیاسی، خیلی مشکل را حل نمی‌کند. بلکه دانشجویان و استادان و صاحب‌نظرانی که در بیرون دانشگاه حضور دارند خوب است که در بستری که دفتر تحکیم وحدت فراهم می‌کند بیایند و اظهارنظر کنند. خود ما هم در آن فضا که ایجاد می‌کنیم، نظرانی داریم و ابراز می‌کنیم. و در یک فرایند گفتگو و نقد و انتقاد می‌شود به یک سری راه‌حلهایی دست یافت.

در مجموع در ارتباط با دانشجو باید گفت که دانشجو علاوه بر اینکه در رشته خاصی دارد آموزش می‌بیند و برای خودش کارشناس

می‌شود تا بتواند به نحوی یافته‌های خودش را با نیازهای جامعه تطبیق بدهد، علاوه بر آن دانشجو باید فردی فرهیخته و دانشمند باشد و درنهایت ما باید فارغ‌التحصیلانی داشته باشیم که علاوه بر تخصصی خاص، بینش خوبی هم از حوزه فرهنگی داشته باشند.

گزارش : نظر شما راجع به نظام آموزش عالی کشور چیست؟

فراهانی: دانشجو یک خصوصیتی دارد و ما اگر دانشجو و ایده‌آل‌هایش را بشناسیم در نظام آموزشی هم که برای او طراحی می‌کنیم قطعاً این ایده‌آل‌ها نیز در نظر گرفته می‌شود: یکی از مشخصه‌های اصلی دانشجویان در کشور ما، موضوع آرمان‌گرایی است که دانشجویان ما عمدتاً با آن مواجه هستند. و بدین لحاظ نسبت به تزلزل آرمانها حساسیت دارند. یکی دیگر از مشخصه‌های دانشجو، عدم وابستگی و عدم محظوریت‌ها و محدودیت‌های معمول است. یکی دیگر از مشخصه‌های دانشجو، ارتباط او با محافل و محیط‌های علمی و فرهنگی است. بدین لحاظ نوعی خرد ورزی و عقلانیت در کارهای دانشجویان دیده می‌شود. به خصوص در عرصه سیاست و فرهنگی سیاسی.

حال با توجه به ویژگی‌هایی که برشمردم قطعاً آن نظام آموزشی که برای این دانشجو وضع می‌شود، باید با رعایت خصوصیات فوق باشد. خصوصاً آنکه دانشگاه یک مرحله‌گذار است و دانشجو همیشه دانشجو نیست. او وارد دانشگاه می‌شود، چهار - پنج سال درس می‌خواند و بعد از دانشگاه خارج می‌شود. در رابطه با نظام آموزشی در دانشگاه‌ها دو دیدگاه وجود دارد، و به لحاظ اختیارکردن هر یک از این دو دیدگاه هر نظام آموزشی که برای دانشجو می‌سازیم با آن دیگر متفاوت است. در دیدگاه اول دانشجو به مثابه یک محصول است! یک محصول کلی. دانشجو وقتی وارد دانشگاه می‌شود محصول خامی است که بعد از طی یک پروسه چهار پنج ساله، دانشجو، ساخته شده و با مدرک از دانشگاه خارج می‌شود. با این دیدگاه

دانشجو یک ابزار است و هیچ اراده‌ای از خودش نخواهد داشت. دیدگاه دوم آن است که دانشجو با توجه به خصوصیتی که قبلاً گفتم، می‌تواند در جامعه تاثیر داشته باشد و در روند حرکت اجتماع سهیم باشد. و حتی خود دانشجو می‌تواند در رابطه با نظام آموزشی دانشگاه نظر بدهد و با مشارکت دانشجو می‌توان به یک ترکیب ایده‌آل و بهینه رسید.

اگر ما دیدگاه دوم را قبول داشته باشیم، یعنی دانشجویی فعال بخواهیم، باید زمینه‌های مشارکت دانشجو را فراهم کنیم. موضوعی که مادر ابتدای پیروزی انقلاب با آن مواجه بودیم و کار بسیار خوبی بود که الان متأسفانه فراموش شده است، تشکیل شوراهای دانشجویی است. شوراهایی که نمایندگان صنفی دانشجو بودند و در هیأت رئیسه دانشگاه نمایندگان دانشجویان حضور داشتند و آنها بدین شکل در تصمیم‌گیری‌های کلان آموزشی و فرهنگی دانشگاهها مشارکت داشتند. و در مجموع دانشگاه یک نوع استقلالی از حکومت و دولت داشت. چیزی که حوزه‌های علمیه از قدیم داشته‌اند. یعنی به فرض اینکه رئیس دانشکده را اعضاء هیأت علمی آن دانشکده انتخاب می‌کردند و دولت صرفاً از دانشگاهها حمایت مالی می‌کرد. و اینطور نبود که با رفتن و آمدن یک دولت، سیاست‌های آموزشی کلاً تغییر کند. و یک نوع عدم ثبات مدیریت در دانشگاهها و نیز دخالت سلیقه‌های سیاسی در امور اجرایی دانشگاهها داشته باشیم.

کوشش : آیا دفتر تحکیم وحدت پژوهش یا برنامه تحقیقاتی پیرامون وضعیت آموزشی دانشگاهها داشته است؟

فراهانی: عرض کردم موضوع اساسی استقلال دانشگاهها در مقابل حاکمیت و دولت است. و اگر این استقلال تحقق یافت، زمینه برای حل دیگر مشکلات نظام آموزشی دانشگاهها فراهم می‌شود. البته مدیریت فعلی دانشگاهها و خصوصاً شخص دکتر معین (وزیر فرهنگ و آموزش عالی) بسیار سالمتر و موفق‌تر از مدیریت‌های قبلی دانشگاهها است. و دیدگاه باز

طاهری: مدیریت اقتدارگرایانه دانشگاه آزاد موجب شده که این دانشگاه از نظر سیاسی وضعیت خاصی داشته باشد.

ایشان جایگزین دیدگاههای تنگ‌نظرانه مدیریت قبلی شده است. ولی باز هم چون ...

کوشش : می‌شود چند نمونه عینی از موارد تنگ‌نظری‌های رایج در محیط‌های دانشگاهی را شرح دهید؟

فراهانی: مثلاً در رابطه با اسلامی کردن دانشگاهها، مقام معظم رهبری ایده درستی را در باره اسلامی کردن دانشگاهها مطرح کردند. ولی به خاطر دیدگاه تنگ‌نظرانه‌ای که در وزارت‌خانه [فرهنگ و آموزش عالی] بود در این رابطه در آن مقطع صرفاً به صدور بخشنامه اکتفا گردید. بخشنامه‌ای که براساس آن باید ردیف خواهران و برادران را از هم جدا کرد. در دانشگاه آزاد بخشنامه می‌شود که اساساً روزهایی که خواهران به دانشگاه می‌آیند از روزهایی که برادران به دانشگاه می‌آیند جدا شود، و فکر می‌کنند با صدور بخشنامه‌های این شکلی، بدون آنکه مقدمات کار را فراهم کنند، دانشگاهها اسلامی می‌شود. و یا در مورد مسائل آموزشی در آن مقطع، این دیدگاه تنگ‌نظرانه حاکم بر وزارت‌خانه، برای اینکه بتواند استادان خودش را به دانشگاهها تزریق کند، آمدند استادان خبره و با تجربه را بازنشسته کردند، و اسم این [کار] را هم گذاشتند اسلامی کردن دانشگاهها. یعنی استادی یا سی سال تدریس و بسیار با تجربه را با شکل بسیار بدی بازنشسته کردند و ضربه شدیدی را به این شکل به

سیستم آموزشی دانشگاهها وارد آوردند.

کوشش : آقای فراهانی در موقعی که این سیاست‌ها اعمال می‌شد، آیا دفتر تحکیم وحدت موضعی گرفت؟

فراهانی: بله، بخصوص در رابطه با اسلامی کردن دانشگاهها، انجمن‌های اسلامی در مقابل تلقی بد و افراطی از اسلامی کردن دانشگاهها موضع گرفتند.

کوشش : دفتر تحکیم وحدت چگونه؟
فراهانی: یک اعلامیه صادر کرده است.

کوشش : چه تاریخی؟
فراهانی: حدود یک سال، یک سال و نیم پیش [نسبت به تاریخ مصاحبه ۷۷/۲/۳۰].

کوشش : شما سیستم فعلی گزینش دانشجو را تأیید می‌کنید؟

فراهانی: ما این سیستم را به هیچ عنوان تأیید نمی‌کنیم. یعنی اینکه ما معتقدیم علم، گوشت قربانی نیست که به هر کسی بخواهیم بدهیم و به هر کسی بخواهیم ندهیم. ما معتقدیم هرکسی که حداقل معیارهای اسلامی را داشته باشد و مشکل حاد سیاسی و اخلاقی نداشته باشد، می‌تواند از امکانات دانشگاه بهره‌مند شود. هسته‌های گزینشی بشدت تنگ‌نظرانه با موضوع برخورد می‌کنند و این هم یکی از مباحث اسلامی کردن دانشگاهها است. به عنوان مثال کسی که می‌خواهد وارد دوره کارشناسی ارشد شود می‌باید از هفت خان رستم که چه عرض کنم از هفتاد خان رستم عبور کند. و خدا نکند در یکی از این‌ها، کسی [از نظر سلیقه‌ای] اشکال داشته باشد، که البته از تحصیل باز می‌ماند. در دوره جدید این مشکلات در حال مرتفع شدن می‌باشد.

کوشش : آقای طاهری دفتر تحکیم وحدت چه برنامه‌هایی برای تربیت جنبه‌های تخصصی و آموزشی دانشجویان دارد؟
طاهری: در این زمینه‌های خاص یک

برنامه سازماندهی شده را نمی‌شود گفت که دفتر دارد. ولی طبیعت برنامه‌های انجمن‌های اسلامی به گونه‌ای است که در طی اجرای آنها اعضاء به طور غیرمستقیم یک سری آموزش‌هایی را می‌بینند. ولی هدف ما اجرای اینگونه برنامه‌ها نیست. ما خود را جایگزین استادان و کارشناسان برجسته دانشگاهی نمی‌دانیم بلکه تلاش ما براین است که بستر مناسب و کارآمد را در عرصه‌های مختلف فراهم کنیم.

کوش : می‌توانید نمونه‌ای از این برنامه‌های اجتماعی را ذکر کنید؟

طاهری: برگزاری اردوها در سطح شهر، استان، کشور و خارج از کشور به دانشجویان این امکان را می‌دهد که بتوانند در یک محیط خاص مناسب فکری - فرهنگی حضور داشته باشند و از مجموع برنامه‌های متنوع و مشارکت جویانه و جمعی استفاده نمایند.

کوش : بودجه برگزاری این اردوها از چه محلی تامین می‌شود؟

طاهری: معمولاً با توجه به اینکه اردو فرهنگی، علمی و یا سیاسی باشد، محل تامین بودجه‌اش فرق می‌کند.

کوش : مثلاً بودجه برگزاری اردوی سیاسی شما چگونه تامین می‌شود؟

طاهری: معمولاً توسط خود انجمن‌های دانشگاهها تامین بودجه می‌شود. و در نهایت از طریق خود دانشگاهها بودجه تامین می‌شود.

کوش : یعنی در واقع انجمن‌های اسلامی نیز از بودجه دانشگاهها استفاده می‌کنند؟

طاهری: بله. دولت و به ویژه دانشگاهها وظیفه دارند نسبت به تمامی گروههایی که قانون را قبول دارند کمک کنند و زمینه ارتقاء سیاسی و فرهنگی دانشجویان را فراهم نمایند.

فراهانی: البته درصد کمی از بودجه انجمن‌های اسلامی از دانشگاهها تامین می‌شود

و درصد بیشتری از بودجه را انجمن‌ها از طریق برگزاری برنامه‌های فوق برنامه نظیر: اداره کردن بوفه، زیراکس و نوارخانه برای خود تامین می‌کنند. بدین لحاظ سعی می‌شود انجمن‌های اسلامی از نظر بودجه وابستگی کمتری به دانشگاهها داشته باشند تا بتوانند مدیریت‌های دانشگاهها را مورد بررسی و نقد قرار دهند.

نقد عملکرد دانشگاه آزاد

کوش : نظر شما در مورد دانشگاه آزاد و کارکرد آموزشی آن چیست؟

● فراهانی: طرح اولیه انقلاب فرهنگی توسط دانشجویان ارائه شد، ولی بعداً اجرای آن از دست دانشجویان خارج شد

طاهری: دانشگاه آزاد در بعد کمی و جذب تعداد دانشجو موفق بوده است. ولی از نظر کیفی و تربیت دانشجو ضعف زیادی دارد. بخشی از کاستی‌های دانشگاه آزاد مربوط به نحوه مدیریت اقتدارگرایانه‌ای است که در آن اعمال می‌شود. مضافاً آنکه دانشگاه آزاد از نظر سیاسی نیز وضعیت خاصی دارد که گردانندگان آن می‌توانند از این حربه در موقعیت‌های خاصی استفاده کنند. و لاقلاً از نظر اینکه تعداد زیادی از نیروهای جوان ما را در آنجا جمع کرده و فرصتی برای آن طیف سیاسی هست تا از این موقعیت بهره‌برداری کند و تا حالا هم آن طیف سیاسی در دانشگاه آزاد اگر نتوانسته است آن را در راستای اهداف سیاسی‌اش هدایت نماید ولی موانع خوبی برای عدم بروز احساسات و فعالیت‌های دانشجویی در دانشگاه آزاد بوده است. درکل دانشگاه آزاد فاصله بسیار معنی دار

و قابل توجهی با یک دانشگاه مطلوب از حیث فرهنگی - علمی - سیاسی - پژوهشی دارد که بعد از ۲ خرداد امید اصلاح نسبت به ساختار و محتوای آن می‌رود.

کوش : بدین ترتیب نفس وجود دانشگاه آزاد مورد تأیید شما است؟

طاهری: نظر شخصی من این است که نفس وجود دانشگاه آزاد، خوب است ولی جو حاکم و شرایط و برنامه‌های آن ایراد دارد. شیوه‌های آموزشی نباید مثل مدارس باشد. مشاهده می‌شود استادی که خودش تحصیلات پایین دارد می‌آید به دانشجویی که با او چندان فاصله علمی و سنی ندارد، درس می‌دهد، فارغ از اینکه این دانشجو بتواند توانایی علمی پیدا کند، فقط به او مدرکی داده می‌شود.

فراهانی: ما از همان ابتدا، با صدور اعلامیه‌ای نسبت به روند خصوصی‌سازی و شیوه‌های رایج در دانشگاه آزاد معترض شدیم.

کوش : در لابلای سخنانتان اشاره کردید که تشکیل انجمن‌های اسلامی در دانشگاهها بر انتخابات آزاد دانشجویی استوار است، این انتخابات چگونه شکل می‌گیرد؟

فراهانی: انجمن یک پارلمان صد در صد دانشجویی نیست. یعنی اینکه هر کسی نمی‌تواند از هرجایی بیاید و کاندیدا شود و بیاید در شورای مرکزی انجمن قرار گیرد. حداقل شرایط برای کسی که بخواهد انتخاب شود آن است که چند وقتی در انجمن کار کرده باشد تا بتواند کاندیدای شورای مرکزی شود. البته یک سری معیارهایی هم هست... یعنی فردی که کاندیدا می‌شود نباید مورد حاد اخلاقی، سیاسی داشته و یا عضو گروههای منحل باشد.

کوش : ولی برای رای دادن دانشجویها آزاد هستند.

فراهانی: بله روال انتخابات دانشجویی و فعالیت انجمن‌های اسلامی دانشجویان آن است که هر دانشگاهی از یک سری دانشکده تشکیل

شده است، انتخابات آزاد دانشجویی در هر دانشکده انجام می‌شود. دانشجویان هر دانشکده نمایندگان خودشان را به عنوان شورای مرکزی انجمن اسلامی دانشکده انتخاب می‌کنند و بعد شورای مرکزی انجمن‌های اسلامی دانشکده‌ها به اتفاق هم انجمن اسلامی دانشگاه را تشکیل می‌دهند و انجمن‌های اسلامی دانشکده‌ها دور هم جمع شده و در قالب اتحادیه انجمن‌های اسلامی دانشگاه‌های سراسر کشور (دفتر تحکیم وحدت) هر ماه جلساتی را تشکیل داده و تصمیماتی کلان را اتخاذ می‌نمایند. هر سال هم اعضای شورای مرکزی اتحادیه را همین اعضای انجمن‌های اسلامی دانشگاه‌ها با مکانیسمی که در اساسنامه اتحادیه هست، تعیین می‌کنند. البته انجمن‌ها مرامنامه‌ای هم دارند که در این مرامنامه خط‌مشی کلی چگونگی تاسیس انجمن‌ها بیان شده است. این مرامنامه در زمان تدوین مورد تأیید آیت‌الله صانعی، آیت‌الله جوادی آملی و آیت‌الله خامنه‌ای (در زمان ریاست جمهوری‌شان) قرار گرفت.

کوشش: انجمن‌های اسلامی می‌توانند اساسنامه و مرامنامه خودشان را تغییر بدهند؟

فراهانی: بله، در نشست‌های سالانه اساساً بحث‌هایی هم پیرامون اساسنامه و مرامنامه و اصلاحیه‌های آن می‌شود. و در صورت موافقت حداقل ۲/۳ اعضای شورای مرکزی، اصلاحیه‌هایی به اساسنامه اضافه می‌شود.

کوشش: اگر اجازه بدهید، چند سئوالی هم در ارتباط با مسائل سیاسی طرح کنیم. نخستین سئوال پیرامون ویژگی‌های خاص دفتر تحکیم و در مقایسه با دیگر گروه‌های طیف چپ است.

فراهانی: اولین ویژگی دفتر تحکیم هویت آن است. هویت دانشجویی و طبعاً خصلت‌های دانشجویی جزء اصلی هویت دفتر تحکیم وحدت است. ویژگی بعدی دفتر تحکیم وحدت تاکید و پافشاری آن بر اجرای سیاست‌های اقتصادی است که منجر به کاهش فاصله طبقاتی می‌شود. البته این ویژگی از جمله خصلت‌های مشترک در بین گروه‌های طیف چپ است. از جمله شعارهای اساسی نهضت دانشجویی و دفتر تحکیم وحدت در زمان حاضر می‌توان به

طاهری: ایجاد جامعه مدنی به شیوه استبدادی و دولتی غیرمعقول و ناپایدار است.

دموکراسی و جامعه مدنی اشاره کرد. رفتار دفتر تحکیم وحدت در انتخابات میان دوره‌ای اخیر مجلس مشخص کننده نوعی برخورد دفتر با مسائل روز و نیز استقلال آن است.

کوشش: در طول یک سال گذشته حمایت از آقای خاتمی و دولت وی در سرجه اقدامات دفتر تحکیم وحدت بوده است، به نظر شما طی یک سال اخیر آقای خاتمی در اجرای برنامه‌ها و وعده‌های خود موفق بوده است؟

طاهری: کاری را که آقای خاتمی شروع کرده کاری قابل تقدیر است، ولی خواست ما به وجود آمدن یک سری زمینه‌ها و زیرساخت‌های فرهنگی در جامعه است. نکته اساسی آن است که انجام اصلاحات و تحقق جامعه مدنی تنها با کمک مردم امکان‌پذیر است. لذا ایجاد جامعه مدنی به شیوه استبدادی و دولتی غیرمعقول و ناپایدار است. در نتیجه ما از رئیس جمهور می‌خواهیم وظایف خود را انجام داده و بستری را ایجاد کنند تا خود گروه‌ها فعالیت کنند، نه اینکه دولت تلاش کند تنها اصلاحات را از بالا به پایین انجام دهد. در این راستا دولت می‌تواند با روش‌های عالمانه در جهت تغییر «گفتمان سیاسی و فرهنگی» جامعه نقش فعالی ایفا نماید.

کوشش: اساسی‌ترین شعار آقای خاتمی تحقق جامعه مدنی است، به نظر شما مهمترین مؤلفه‌ها و معیارهای یک جامعه مدنی چه

می‌باشد؟

طاهری: بحث پیرامون جامعه مدنی در حوزه نظری و تئوریک و نیز عملی و اجرایی فرصتی بیش از این را می‌طلبد ولی آنچه که در این فرصت کوتاه و در قالب مصاحبه می‌توان گفت آن که عمده‌ترین کارکرد جامعه مدنی به «حداقل رساندن ظلم سیاسی» و یا «حداکثر نمودن عدالت سیاسی» است که به دنبال آن امکان وصول به وجوه دیگر عدالت به وجود می‌آید. در جامعه مدنی می‌باید اصل بر ایجاد یک فاصله معقول بین حوزه عمومی و حوزه حاکمیت دولت باشد و دولت توسط جامعه کنترل و نظارت شود. و از جمله مهمترین حوزه‌هایی که معیارهای جامعه مدنی می‌باید در آن تحقق یابد، مطبوعات و احزاب است. در جامعه مدنی تکرر به رسمیت شناخته می‌شود و از تمامت خواهی پرهیز شده و قانون مبنای عمل اجتماعی قرار می‌گیرد.

کوشش: می‌توانید به عنوان نمونه از تشکیل گروهی نام ببرید که مؤسسين آن از جمله مقامات دولتی نباشند؟

طاهری: البته اگر کسی بخواهد از حقوق و امتیازات رسمی و دولتی خود و به یک معنا رانت برای تشکیل دادن یک حزب استفاده کند، این درست نیست. ولی اگر افرادی بخواهند بدون استفاده از این امکانات و حقوق و در فرصتی برابر با سایرین نسبت به تشکیل گروه و یا دسته سیاسی اقدام کنند، اشکالی ندارد.

فراهانی: البته در هر حال تا همین اندازه هم قابل تقدیر است.

کوشش: با توجه به مباحث قبلی، تشکیل حزب و یا گروه سیاسی دولتی تا چه اندازه در تحقق جامعه مدنی موثر است؟

طاهری: تشکیل حزب دولتی نه تنها به تحقق آرمانهای جامعه مدنی کمک نمی‌کند بلکه مانعی هم برای رسیدن به جامعه مدنی است. حزب دولتی به یک معنا نقش منفی در توزیع عادلانه قدرت دارد. در مجموع دولت نباید در تشکیل احزاب دخالت کند و تنها باید شرایط را به گونه‌ای فراهم آورد که احزاب ملت بتوانند با خیال راحت یک گروه سیاسی تشکیل داده و یا عضو یک گروه سیاسی شوند. اگر چه در ابتدای کار و در کوتاه مدت ممکن است در شرایطی

مثل کشور ما حزب دولتی به شکستن انحصار کمک نماید.

گزارش : در یک سال گذشته شرایط به گونه‌ای فراهم شده که کسی غیر از مقامات دولتی بتواند حزب تشکیل دهد؟
فراهانی: بیائید برویم با هم یک حزب تشکیل بدهیم!

گزارش : جدأ حاضرید همین الان برویم یک حزب تشکیل بدهیم، یعنی عواقب و پیامدهایش را شما می‌توانید قبول کنید؟
فراهانی: [سکوت]

گزارش : آیا شرایط و زمینه‌های لازم فراهم شده است تا حزب توسط افراد عادی و غیروابسته به دولت تشکیل شود؟

طاهری: البته شرایط تا حد زیادی توسط دولت فراهم شده است، ولی به لحاظ ساختار اجتماعی و تاریخی ایران، برای تشکیل حزب نخست باید کار فرهنگی انجام شود و زمینه‌های فکری در بین توده مردم و نهادهای قدرت پدید آید.

گزارش : آیا نهادهای اجتماعی و سیاسی در ایران توانایی پذیرش تشکیل یک جامعه مدنی و یا تاسیس احزاب سیاسی را دارند یا خیر؟

طاهری: از نظر وزارت کشور این موضوع، یعنی صدور مجوز فعالیت احزاب حل شده است ولی در این رابطه مسائل دیگری همچون جو فرهنگی و سیاسی کشور ما و نیز ذهنیت‌های منفی هم وجود دارد که بر روی کل موضوع تأثیرگذار است. علاوه بر این که هنوز نهادهای حکومتی آمادگی کامل برای هضم این مفهوم را نشان نداده‌اند ولی روند کلی شیب مثبتی دارد.

گزارش : آینده سیاسی جامعه را چگونه پیش‌بینی می‌کنید؟ در سال دوم ریاست جمهوری آقای خاتمی باید منتظر چه تحولی باشیم؟

فراهانی: آقای خاتمی مؤلفه‌ای به نام مردم را در اختیار دارد و باید از این مؤلفه به نحو احسن استفاده کند. اگر مردم نسبت به تحولات فرهنگی و اصلاحات سیاسی که قرار است در جامعه صورت گیرد، نظیر انتخابات شوراها و خیرگان و مجلس ششم، مشارکت داده شده و یا مشارکت کنند، مطبوعات و احزاب وارد شوند

قطعاً با حمایت مردم مسیر اصلاحات طی می‌شود، گرچه ما معتقدیم مخالفت‌هایی صورت خواهد گرفت. گروههای فشار تشنج‌آفرینی خواهند کرد، نظارت استصوابی تیزتر از گذشته بکار خواهد افتاد. در هر صورت مردم باید در صحنه باشند، و خواسته‌های خودشان را اعلام کنند. ولی در صورتی که مردم به خانه‌هایشان بازگردند و یا آقای خاتمی به نحو احسن از پتانسیل مردم استفاده نکنند، ما رجعتی به گذشته خواهیم داشت و بلکه اوضاع بدتر از گذشته هم می‌شود و مردم با زده شدن و دلسرشدن از حاکمیت و دولت آقای خاتمی، رویکرد به خارج نظام خواهند داشت و دیگر حتی به گروههای سیاسی داخل نظام هم توجه نخواهند کرد و آن موقع است که کشور ما به سمت بحران پیش خواهد رفت.

گزارش : از آقایان و نیز دفتر تحکیم وحدت که فرصت انجام این مصاحبه را فراهم کردند، تشکر می‌کنیم.

طاهری: ما هم برای شما و همه کسانی که دل در گرو خدمت و سربلندی اسلام، انقلاب و ایران دارند آرزوی توفیق داریم.

ماهنامه گزارش را برای خود و دوستانتان مشترک شوید

خواننده گرامی

اشتراک ماهنامه برای شما امتیازاتی دارد که اهم آنها عبارتست از:

- * نبات قیمت، زیرا افزایش قیمت مجله شامل مشترکان نمی‌شود. * اطمینان از رسیدن به موقع و حتمی ماهنامه.
- * عدم صرف وقت برای مراجعه به کیوسک‌های مختلف و سرگردانی و احتمالاً عدم توفیق در تهیه آن به دلیل نفوس رسیدن کلیه نسخه‌ها.

فرم اشتراک ماهنامه گزارش

اینجانب: ..... فارغ التحصیل رشته: ..... مسئولیت فعلی: ..... ارائه دهنده تولیدات

به نشانی: ..... کد پستی: ..... خدمات

تلفن: ..... فاکس: ..... کد اشتراک قبلی: ..... درخواست اشتراک ماهنامه گزارش را از شماره ..... به مدت یک سال دارم.

توجه: در صورت تکمیل و ارسال فرم اشتراک از شماره‌های قبل ماهنامه گزارش، پرداخت اختلاف مبلغ براساس تاریخ ارسال ضروری است.

لطفاً روی پاکت بنویسید «بخش اشتراک»

توضیحات:

۱- لطفاً وجه اشتراک را به حساب جاری ۱۸۸۸/۱۰ بانک صادرات شعبه ۷۹۰ تهران، شعبه نبش اسفندیاری (نبش گلزار)، قابل پرداخت در تمام شعب بانکها، واریز و اصل فیش آن را همراه درخواست اشتراک بوسیله صندوق پستی ۱۴۱۵۵-۵۴۶۷ تهران به دفتر مجله ارسال کنید.

● شماره‌های قبلی مجله هر نسخه ۲۵۰۰ ریال به فروش می‌رسد.

۲- علاقمندان به اشتراک در خارج از ایران می‌توانند به دو صورت زیر عمل کنند:

الف- مبلغ اشتراک را به حساب جاری شماره ۲۳ - ۰۱۰۰۰۰۲۱۴۸۱ - بانک ملی ایران شعبه پاریس به نشانی 43, avenue Montaigne - 75008 PARIS Telephone: 47.23.78.57 , Telex: 641 506 MELBAN به نام مجله گزارش واریز و اصل حواله را (آدرس و مشخصات با حروف بزرگ لاتین) به نشانی مجله گزارش، صندوق پستی ۱۴۱۵۵-۵۴۶۷ تهران - ایران با پست سفارشی ارسال کنند.

ب: معادل ریالی آن را توسط اقوام یا دوستان خود در ایران به حساب جاری ماهنامه گزارش واریز و قبض آنرا همراه با نشانی کامل (آدرس و مشخصات با حروف بزرگ لاتین) به نشانی مجله ارسال کنند.